

JIM's, ruim een jaar later Follow-up onderzoek JIM/InVerbinding

Els van Petegem-van Beek & Carolien Konijn
December 2018

Samenvatting

In 2018 zijn 27 van de 35 JIM's (77%), die in de periode voorjaar 2016-voorjaar 2018 betrokken waren bij trajecten JIM/InVerbinding, bereikt en met 22 (63%) zijn interviews gehouden. Met behulp van deze gesprekken beantwoordden we in dit onderzoek de volgende vragen: Wie zijn de JIM's? Hoe verliep het JIM/InVerbinding-traject? Wat zijn de resultaten van het traject? Wat is de positie van de JIM in het gezin na afsluiting van de hulpverlening? Gaat het goed met de jongere? Is uithuisplaatsing van de jongere voorkomen?

De meeste JIM's - dertien van de 22 (59%) - komen uit het sociale netwerk van het gezin; zij zijn vriend(in), buur, of collega van (een van) de ouders, of kennen de jongere via eigen zoon of dochter. Zes JIM's (27%) zijn familieleden, onder wie twee oma's en één pleeg-opa. De overige drie JIM's (14%) zijn professionals die de jongere in hun werk hebben leren kennen (mentor van school, politieagent en jongerenwerker).

Achttien van de 22 trajecten (72%) kunnen succesvol worden genoemd. Zij voldeden aan een van de volgende criteria voor succes. Ten eerste er waren er goede uitkomsten voor de jongere en het gezin (woont (weer) thuis, gezinsrelaties zijn verbeterd). Vijftien jongeren woonden bij afsluiting van JIM/InVerbinding (nog of weer) thuis. Zeven jongeren verbleven om verschillende redenen niet meer thuis. De uithuisplaatsing werd niet in alle gevallen als negatief bestempeld; soms voorkwam de uithuisplaatsing het uiteenvallen van het gezin volgens de JIM. Ten tweede ging het met 19 van de 22 jongeren na afsluiting van de hulp (wel) goed, met twee ging het slecht en van één wist de JIM dit niet omdat het contact met de jongere en het gezin geheel was verbroken. Ten derde hadden 19 van de 22 JIM's (73%) na afsluiting van de hulp nog steeds contact met de jongeren (duurzame oplossing van de problemen, herstel van sociale veerkracht). Iets meer dan de helft van hen had (nog steeds) het gevoel veel invloed op de jongere te hebben. Het contact tussen JIM en jongere was wel vaak minder intensief is dan tijdens het hulpverleningstraject, en verliep vaker via app en mail.

Dertien van de 22 trajecten (59%) voldeden aan alle criteria voor succes en waren dus geheel succesvol, vijf trajecten (23%) waren deels succesvol; de relatie tussen de JIM en de jongere was niet duurzaam maar de uitkomst voor de jongere bij afsluiting niet ongunstig.

Gekeken naar factoren die samenhangen met het succes, kunnen we voorzichtig het volgende formuleren. Positieve invloed lijkt uit te gaan van: (1) de mate waarin de JIM invloed denkt te hebben op de jongere en/of de ouders; (2) de mate waarin de JIM zich ondersteund voelde door de hulpverlener tijdens het hulptraject; (3) de mate van tijdsinvestering door de JIM. Opvallend was verder dat de professionele JIM – hoewel dat er slechts drie waren – allen zeer succesvol waren. Van de JIM's uit het sociale netwerk van de ouders was ongeveer de helft succesvol en van die uit het familienetwerk slechts eenderde. Het traject met een leeftijdgenoot (klasgenoot) van de jongere als JIM, was geen succes. Tot slot hing de mate van succes niet samen met de leeftijd van de jongere bij start van het traject.

De JIM's geven de volgende aanbevelingen aan de hulpverleners. (1) Beoordeel bij aanvang goed of JIM/InVerbinding kans van slagen heeft om teleurstelling te voorkomen. De JIM-aanpak is niet voor alle gezinnen met complexe problematiek geschikt. (2) Bereid de JIM's (nog) beter voor op de impact

van hun positie op de relatie met de jongere en de ouders. (3) Benut evaluatiegesprekken beter om de voortgang te monitoren en eventueel een andere aanpak te overwegen. (4) Houd consequent een eindgesprek waarin het traject wordt geëvalueerd en de JIM, jongere en het gezin worden voorbereid op de situatie na afsluiting van de hulp.

1. Aanleiding en doel van het onderzoek

Vanaf voorjaar 2016 werkt Spirit in de InVerbinding-teams met de JIM-aanpak. JIM staat voor Jouw Ingebrachte Mentor en is een oom, tante, buur die de jongere aanwijst als hij/zij dreigt uit huis te worden geplaatst. Als (pleeg)ouder(s) en professionals geen invloed meer hebben, wie uit de omgeving heeft dat dan nog wel? De JIM is een steunfiguur uit het sociale netwerk van de jongere en een adviseur voor ouder(s) en professionals. De JIM kan een buffer vormen voor risico's - met name in overgangsfasen zoals de adolescentie – voor de ontwikkeling van de jongere (Dam & Schwartz, 2018). Doel van de JIM-aanpak is dat de jongere met steun van zijn/haar omgeving thuis blijft wonen. In 2017 is onderzoek gedaan naar de resultaten van de InVerbinding-teams bij Spirit waarbij onder meer de toegevoegde waarde van de JIM's aan de orde kwam (Wildschut, Roes & Konijn, 2018). De JIM's zelf waren in dit onderzoek niet betrokken. In het huidige onderzoek komen juist de JIM's aan het woord. JIM's die benaderd zijn voor deelname aan dit onderzoek, zijn in hun steunende rol voor de jongere en zijn/haar gezin geïnstalleerd in hulpverleningstrajecten in de periode voorjaar 2016 tot voorjaar 2018. De (ex)JIM's zijn telefonisch geïnterviewd in oktober - november 2018.

2. Aanpak van het onderzoek

Tijdens de hulpverlening van het InVerbinding-team wordt de JIM door een professional ondersteund in zijn positie ten opzichte van de jongere en zijn/haar gezin. Nadat de hulpverlening is gestopt blijft de JIM in principe actief in het gezin van de jongere. Op die manier is het hulpverleningsresultaat duurzaam. Een professional is immers slechts voorbijganger in het gezin.

Of het de JIM's lukt om hun positie in het gezin na afsluiting van de hulp te handhaven, is nog niet duidelijk. Dat is de belangrijkste vraag in het huidige onderzoek. Daarnaast is het belangrijk om na te gaan hoe de (ex)JIM terugkijkt op het interventietraject, hoe zij hebben samengewerkt met de hulpverlener(s) en hoe het nu met de jongere in het gezin gaat.

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

1. Wie zijn de JIM's?
2. Hoe verliep het JIM-traject?
3. Wat is de positie van de JIM in het gezin na afsluiting van de hulpverlening?
4. Wat zijn de resultaten van JIM/InVerbinding? Is uithuisplaatsing van de jongere voorkomen?
5. Hoe kijkt de (ex)JIM terug op het interventietraject InVerbinding? Wat ging goed en wat kan beter?

Het benaderen van de respondenten

In nauw overleg met de hulpverleners van de JIM/InVerbinding-teams is een lijst met de gegevens van JIM's samengesteld van de trajecten waarvan de eerste startte in het voorjaar 2016 en de laatste werd beëindigd in voorjaar 2018. Van de 39 dossiers bleken er vier onvolledige informatie te bevatten. In totaal konden 35 JIM's worden benaderd van wie er 27 werden bereikt. De acht JIM's die niet werden bereikt, reageerden niet op de ingesproken voicemail of namen consequent niet op na

meerdere pogingen van de onderzoeker op verschillende momenten van de dag om telefonisch in contact te komen. Uiteindelijk zijn 27 JIM's gevraagd om mee te werken aan het onderzoek. Zo niet, dan rondde de interviewer het gesprek zo spoedig mogelijk daarna af. Indien wel, dan kon de JIM aangeven wanneer het interview het beste uitkwam. Nagenoeg altijd volgde het interview vervolgens direct na contactlegging.

3. Resultaten

Respons

Van de 27 JIM's (77%) die telefonisch werden bereikt, hebben 22 JIM's (63%) meegewerkt aan het onderzoek. Met vier JIM's werden weliswaar afspraken gemaakt voor een later moment maar deze niet werden nagekomen (de telefoon werd niet beantwoord op de afgesproken tijdstippen), en een oma gaf aan dat zij wel gevraagd is als JIM maar dat niet is geworden omdat zij geen dubbelrol als oma en JIM wilde.

Met twee van de 22 JIM's heeft de onderzoeker slechts een deel van de interviewvragen kunnen stellen. Een van deze JIM's trok haar aanvankelijke toezegging in omdat zij en het gezin "heel erg teleurgesteld zijn in Spirit" en de andere JIM heeft de onderzoeker met name te woord gestaan om haar boosheid te uiten over het InVerbinding traject. Deze gedeeltelijke interviews zijn wel meegenomen in het onderstaande verslag.

Tabel 1: Respons JIM's voorjaar 2016 - voorjaar 2018

<i>InVerbinding-trajecten</i>	<i>Voorjaar 2016- voorjaar 2017</i>	<i>Voorjaar 2017- voorjaar 2018</i>	<i>Totaal 2016-2018</i>	<i>Respons percentage</i>
Bij hulp betrokken JIM's	20	19	39	
JIM's gegevens bekend	19	16	35	100%
Bereikte JIM's	16	11	27	77%
Geïnterviewde JIM's	15	7	22	63%

3.1 Start van de JIM/InVerbinding-trajecten

De JIM's is gevraagd naar hun relatie met de jongere en het gezin, de reden waarom zij JIM zijn geworden, van wie de vraag kwam om JIM te worden en naar de rol van de hulpverlening in deze beginfase van het traject.

Relatie van de JIM's tot de jongeren

Dertien van de 22 JIM's (59%) komen uit het sociale netwerk van het gezin, merendeels van dat van de ouders of grootouders. Zij zijn bevriend met (een van) de ouders, burens, collega of kennen de jongere via eigen zoon of dochter. Zes (27%) zijn familieleden, onder wie twee oma's en één pleeg-opa. Tot slot zijn drie JIM's (14%) professionals, een mentor van school, een politieagent en een jongerenwerker; zij hebben de jongere tijdens hun werk leren kennen.

Vraag om JIM te worden

Alle JIM's geven aan dat zij, nadat zij zijn gevraagd door de jongere (en soms samen met de ouder), een gesprek met de hulpverlener hebben gehad over de taak, rol en positie van de JIM tijdens het traject. Ook het doel van het traject - voorkoming van uithuisplaatsing - is goed voor het voetlicht gekomen. In een enkele situatie is de JIM gevraagd door de hulpverlener waarna de hulpverlener en

de JIM in gesprek zijn gegaan met ouders en jongere. Het wordt door de JIM's echter niet omschreven als startgesprek of formele installatie als JIM maar als informatieve gesprekken met de hulpverleners en de ouders en de jongeren.

Redenen om JIM te worden

De belangrijkste reden om JIM te worden is dat hij/zij zich erg betrokken voelt bij de jongere en het gezin, en meeleven met de ernstige problemen die zij ondervinden. Zij gunnen de jongeren een goede toekomst en willen hier graag een steentje aan bijdragen. Ook is het vertrouwen dat de jongere heeft in hem of haar een belangrijke reden is om deze rol op zich te nemen.

Redenen om JIM te worden (citaten uit de interviews):

“Iets goeds willen doen voor een gezin dat het moeilijk heeft.”

“Het feit dat beiden mij vertrouwden.”

“Ik wist al veel over haar; zij vertrouwde mij. Bovendien als ik het niet doe wie zou het dan moeten doen?”

“Geen moment getwijfeld. Wij hebben al zoveel met elkaar meegemaakt! Dit doe je voor elkaar en een andere invalshoek kan vaak bijdragen aan oplossen van problemen.”

“Je wilt toch het beste voor zo'n kind.”

“Ik gun hem wat ik mijn eigen zoon ook gun.”

3.2 Verloop van het hulpverleningstraject

De JIM's is gevraagd naar de invloed die hij/zij heeft gehad op de jongere en het gezin, de tijd die hij/zij heeft geïnvesteerd en de ondersteuning die hij/zij heeft gekregen van de hulpverlener van Spirit.

Zestien van de 22 JIM's (72%) geven aan dat zij tijdens het hulpverleningstraject veel invloed hebben gehad op de jongeren en het gezin. Deze invloed bestond voornamelijk uit het feit dat de jongeren, en in sommige gevallen de ouder(s), naar de JIM luisterden en samen een oplossing konden vinden voor de problemen, zeker in situaties waarin de spanningen hoog opliepen. De basis hiervoor lag vooral in het vertrouwen dat met name de jongeren hadden in hen. Ook hadden de JIM's invloed op de schoolgang van de jongeren; zij konden helpen voorkomen dat de jongeren voortijdig de school zou verlaten was. Eén JIM had weliswaar veel invloed op de ouders en de jongere maar onvoldoende op het hulptraject. Ze had als JIM geen beslissingsbevoegdheid om de jongere in crisissituaties in haar huis op te nemen. Die bevoegdheid lag bij de hulpverleners wat onnodige vertraging geeft, aldus de JIM.

Zes JIM's zeggen geen of weinig invloed te hebben gehad. Vijf van de zes geven aan dat de invloed er in het begin wel was maar in de loop van het traject steeds minder werd. In deze gevallen beschrijven de JIM's de problematiek van de jongere en het gezin als 'zeer heftig en complex'. Maar ondanks deze beperkte invloed, hadden ze toch wel positieve impact op de schoolcarrière. De zesde JIM had volgens hem helemaal geen invloed op de jongere en zijn ouders.

Invloed van de JIM (citaten uit de interviews):

“L. vertrouwde mij. Zij had geen vertrouwen in hulpverlening. Die walste over haar heen, zei ze.”

“M. voelde naar mij toe geen schaamte over haar problemen.”

“Als er escalaties (thuis of op school) waren, was ik in staat om door met haar letterlijk op afstand te gaan (ijsje eten bij MacDonalds of zo) de druk van de ketel te halen en samen met haar het probleem op te lossen.”

“E. vertrouwde mij en voelde zich heel lekker in ons gezin. Hij kon goed praten over zijn verdriet en kon heel goed zijn verhalen kwijt.”

“J. was een hele heftige puber en zo gesloten als een oester.”

“S. speelt mooi weer maar doet uiteindelijk niets. Hij houdt iedereen voor de gek.”

“Het traject is eigenlijk nooit goed van de grond gekomen omdat zij niet openstond voor het contact met mij.”

Tijdsinvestering van de JIM

De helft van de JIM's geeft aan veel tijd te hebben geïnvesteerd in het contact met de jongere en het gezin, met name in het begin van het traject. Soms ging dat ten koste van de eigen (klein)kinderen of het werk. Wel geeft het merendeel aan dat deze tijdsinvestering de moeite waard is geweest: de jongere en/of het gezin konden zo de problemen oplossen of kwamen in rustiger vaarwater.

Bij vijf JIM's (23%) was de tijdsinvestering tijdens het JIM-traject wisselend, afhankelijk van de ernst van de problemen. Toename van de problemen was reden voor meer hulpverlening, wat ook meer tijd van de JIM vroeg.

Tot slot zeggen zes JIM's (27%) weinig tijd te hebben besteed aan de jongere en het gezin. Zij hebben vooral veel gecommuniceerd via de telefoon, app of skype.

Tijdsinvestering van de JIM's (citaten uit de interviews):

“Het heeft veel tijd gekost en ik moest uiteindelijk wel minderen omdat het ten koste dreigde te gaan van mijn eigen kinderen. Het leverde wel het gevoel op dat ik een positieve bijdrage heb kunnen leveren aan het herstel van de familieverhoudingen, dat ik iets goeds gedaan heb.”

“Het heeft heel veel tijd en energie gekost: dit is niet in tijd uit te drukken. En het was een emotioneel traject.”

“Tijd kostte het niet ineens zoveel maar het kostte mij ontzettend veel energie. Zeker toen hij op een gegeven moment ook niet meer naar mij luisterde.”

“Soms veel tijd besteed, zeker als de problemen groot waren: met name 's avonds laat nog de boel moeten sussen. Ook veel gesprekken met alle gezinsleden. Soms ging dit ten koste van mijn werk maar als het dan lukte om de spanning te verminderen deed mij dat heel erg veel goed: Fijn om ze bij te staan.”

JIM over de rol van de hulpverlener tijdens het traject

Veertien van de 22 JIM's (64%) ervoeren veel steun van de hulpverlener, onder meer de 24/7 beschikbaarheid van de hulpverleners, de manier waarop zij konden sparren over mogelijke

oplossingen, de praktische adviezen en de deskundigheid van de hulpverleners, werden hierbij genoemd. Ook de betrokkenheid van de hulpverleners bij de jongeren en de gezinnen beoordeelden zij als zeer positief. Drie JIM's vonden tips die zij kregen heel waardevol.

Acht van de 22 JIM's (36%) hadden minder positieve ervaringen met de hulpverleners. Zij voelden zich niet of nauwelijks ondersteund. Eén van hen had na de kennismaking geen contact meer met de hulpverlener, twee anderen zagen niet goed wat de inbreng en meerwaarde van de hulpverlener was (een van hen wilde ook geen contact meer met de hulpverlener), en de overige vijf JIM's waren over het algemeen ontevreden over de inzet van de hulpverlener.

Meningen over de hulpverlening (citaten uit de interviews):

“De hulpverlener deed heel erg veel. Kon altijd gebeld worden. Na crises altijd beschikbaar om de stappen te evalueren. Helemaal super!!”

“De gesprekken met de hulpverlener waren zeer ondersteunend. Ik kon altijd bellen. Deze gesprekken gaven mij veel nieuwe inzichten en waren als het ware een stok achter de deur in positieve zin.”

“Zij waren heel erg betrokken. Ik kon hen altijd bellen: zij waren mijn steun en toeverlaat.”

“De hulpverlener was 24/7 bereikbaar: dat was buitengewoon plezierig omdat veel andere besprekingen tijdens werktijd werden gepland. We spraken samen vaak over verschillende dilemma's en de hulpverlener zette alles op papier zodat afspraken voor vader ook helder waren.”

“Ik heb heel weinig contact met de hulpverlener gehad. Ik kreeg een nummer dat ik altijd kon bellen maar heb daar geen gebruik van gemaakt. Ik werd af en toe (min of meer verplicht) door de hulpverlener gebeld.”

“Ik heb mij vaak afgevraagd: ‘wat doet Spirit nu eigenlijk?’ Als M. op een voorstel nee zei dan liet de hulpverlener het daarbij. Zij waren traag, traag, traag in hun reacties op moeilijke situaties. Ik werd daar kriegel van.”

“De evaluatiegesprekken waar ik bij aanwezig was, waren te kort (1 uur): het loskomen van emoties kost soms wat meer tijd en een strakke planning van de hulpverlener is dan niet handig.”

3.3 Na afsluiting van het hulpverleningstraject

Er is gevraagd naar de wijze waarop het traject is afgesloten, naar de huidige positie van de JIM in het gezin, of de JIM nog invloed heeft op het gezin/of de jongere.

Het eindgesprek

In de JIM-aanpak wordt het hulpverleningstraject afgesloten met een eindgesprek. Daarin worden afspraken gemaakt over de rol, taken en positie van de JIM na afsluiting van InVerbinding. Twintig van de 22 JIM's hebben op vragen hierover antwoord gegeven; één van deze trajecten was ten tijde van het gesprek weliswaar afgerond maar het eindgesprek moest nog plaatsvinden.

Bij acht van de 20 trajecten (40%) is volgens de JIM's een eindgesprek geweest. Bij de overige twaalf trajecten (60%) niet (tien maal) of was dit onduidelijk volgens de JIM (twee maal).

Positie van de JIM na afsluiting van het traject

Vijf personen zijn na afsluiting van het traject nog actief als JIM, vier van hen vervullen als vanzelfsprekend nog deze rol en met de vijfde zijn daarover afspraken gemaakt tijdens het eindgesprek. Elf respondenten zien zichzelf na afsluiting van InVerbinding niet meer als JIM maar ze hebben nog steeds geregeld tot vaak contact met de jongere en/of zijn ouders. Vier personen zijn gestopt als JIM en twee anderen zijn niet officieel gestopt maar hebben geen contact meer met de jongere en zijn ouders.

JIM's over het eindgesprek (citaten uit de interviews):

“Ja, er is een laatste gesprek geweest waarin het traject is geëvalueerd. Alle betrokken partijen waren hierbij aanwezig. Met de ouders werd afgesproken dat als er zich eventueel iets voor zou doen zij zich altijd konden wenden tot de hulpverlener van Spirit. We hebben dit als zeer positief ervaren.” (opa van de jongere)

“Ja, er is een eindgesprek geweest op het moment dat besloten werd tot uithuisplaatsing. (...) Ik heb geen afspraken gemaakt: ik ben toch zijn oma!”

“Er is formeel geen eindgesprek geweest en er zijn geen specifieke afspraken gemaakt. De hulpverlener gaf aan dat de hulp werd afgebouwd. Ik heb nog steeds contact met L. (jongere), niet meer als JIM maar op basis van wederzijdse affectie en vanuit mijn verantwoordelijkheidsgevoel.” (mentor van school).

“Het traject is doodgebloed.”

“Als een nachtkars uitgegaan.”

Contact met jongere/gezin na afsluiting van de hulp

Alles bij elkaar genomen hebben zestien van de 22 JIM's (73%) na afsluiting van de hulp nog contact met de jongere en/of het gezin, hoewel het contact vaak minder intensief is dan tijdens het hulpverleningstraject, en vaker via app en mail verloopt. Ook gaat het initiatief voor het contact vaker van hen uit dan van de jongere. De overige zes JIM's (27%) hebben geen contact meer met de jongere of het gezin.

Invloed op jongere na afsluiting van het traject

Na afsluiting van het hulptraject hadden negen JIM's (43%) nog steeds (veel), twee (10%) nog een beetje en tien (48%) geen invloed meer op de jongere en/of het gezin. Eén respondent gaf geen antwoord.

JIM's over relatie tot jongere na afsluiting traject (citaten uit de interviews)

“Door JIM-traject heeft de relatie met mijn kleinzoon zich verdiept; hij heeft ervaren dat hij mij kan vertrouwen.”

“A. luistert goed naar mijn adviezen omdat hij niet uit huis geplaatst wil worden.”

“L. is een extreem zelfstandige dame die alles zorgvuldig plant. Ondersteuning heeft zij hierbij niet nodig.”

3.4 Hoe gaat het nu met de jongere en/of het gezin?

Tot slot is gevraagd naar hoe het nu gaat met de jongere en het gezin, en of er tijdens of na de JIM-aanpak een uithuisplaatsing is geweest.

Welzijn jongeren

Met twaalf jongeren (57%) en hun gezin gaat het goed: het gaat goed op school, het contact met ouders is verbeterd, ouders en jongeren zijn in staat zelf de problemen op te lossen. Van zeven jongeren (33%) geven de JIM's aan dat het "wel gaat" en van twee (10%) dat het slecht gaat. Eén van hen onttrekt zich volledig aan de hulpverlening en de andere is vanwege onveiligheid in het gezin in een pleeggezin geplaatst. De JIM van één jongere, ten slotte, weet niet hoe het met hem gaat; deze JIM heeft het contact verbroken.

Uithuisplaatsing voorkomen?

Bij de meerderheid van de jongeren (68%) is een uithuisplaatsing voorkómen. In zeven trajecten (32%) woont de jongere om verschillende redenen niet meer thuis. Eén jongere in goed overleg bij de moeder van een vriendin gaan wonen, een ander is gestart met een begeleid wonen traject, een derde wacht op (een vrijwillige) uithuisplaatsing omdat het gezin onder te grote druk is komen te staan, een vierde is met een OTS in een pleeggezin geplaatst en de overige drie wonen in een residentiële voorziening. De uithuisplaatsing wordt niet in alle gevallen als negatief bestempeld.

JIM's over de uithuisplaatsing van zeven jongeren (citaten uit de interviews)

"Soms is een uithuisplaatsing - hoe vervelend ook - wel de beste oplossing op dat moment" (professional)

"Iedereen heeft zijn stinkende best gedaan maar het contact met R. is niet gelukt."

"Door de uithuisplaatsing is de dreigende ontwrichting van het gezin afgewend."

3.5 Terugkijkend op gehele JIM-traject

In dit deel van het interview is gevraagd naar wat het traject heeft opgeleverd vanuit het perspectief van de JIM, of de relaties in het gezin verbeterd zijn en of het gezin zelf de problemen kan oplossen of nog hulp nodig heeft.

JIM's over het JIM/InVerbinding-traject (citaten uit de interviews)

"De familie voelt zich nu verantwoordelijk."

"Slimme manier van werken."

"Het is een goed concept maar zeker niet DE oplossing ter voorkoming van uithuisplaatsingen."

"Vernieuwend de inschakeling van het netwerk van de jongere."

"Meer kinderen met problemen zouden gebruik moeten maken van een JIM."

"S. deed alsof hij meewerkte maar deed altijd het tegenovergestelde."

"Leverde niet veel op maar alle beetjes helpen."

"Het was een loodzwaar traject en heeft uiteindelijk niets opgeleverd."

Heeft het JIM/InVerbinding traject iets opgeleverd?

Twaalf JIM's (57%) vinden dat JIM/InVerbinding iets heeft opgeleverd. Sommigen hebben door contact met de school van de jongeren positief bijgedragen aan zijn/haar schoolcarrière. JIM's uit het familienetwerk brengen naar voren dat de familie haar verantwoordelijkheid voor de jongere (weer) heeft genomen. De inzet van ondersteuners uit het familie- of sociale netwerk van de jongere wordt door deze JIM's als positief en vernieuwend ervaren. Doordat zij meer op afstand staan, horen zij andere dingen in gesprekken met hulpverleners of met leerkrachten op school. Deze kunnen dan in vervolgesprekken met ouders en jongere besproken worden.

Acht JIM's (38%) geven aan dat het traject niets heeft opgeleverd doordat óf de problemen te complex waren óf het traject te laat is ingezet (betreft een 17-jarige jongen). Eén JIM zegt dat de hulpverlening beter moet luisteren naar de betrokkenen en meer aandacht moet hebben voor de veiligheid van de jongeren.

Zijn de relaties in het gezin verbeterd?

Tien JIM's (45%) geven aan dat de relaties en de communicatie in de gezinnen zijn verbeterd. De adviezen en tips van de hulpverleners hebben hieraan een positieve bijdrage geleverd. Eén JIM geeft aan dat haar relatie (en die van haar partner) met het gezin versterkt is door deze intensieve periode. Zeven JIM's (32%) vinden de relaties in de gezinnen niet verbeterd, in één geval zelfs verslechterd. Tot slot hebben vier JIM's (19%), die geen contact meer hebben met het gezin, geen idee hoe het nu gaat.

JIM's over de gezinsrelaties (citaten uit de interviews)

“Communicatie tussen ouders onderling verbeterde door gevonden gezamenlijke vijand: bureau Jeugdzorg.”

“Het gezin is uit elkaar gevallen.”

Hebben de gezinnen en de jongeren nog hulp nodig?

Twaalf JIM's (57%) geven aan dat de gezinnen nu zelf hun problemen kunnen oplossen. Jongeren en ouders maken nog wel gebruik van mogelijkheden om te sparren met (ex-)JIM's en nemen ook adviezen van hen aan. Negen JIM's (43%) zeggen dat de gezinnen nog niet zover zijn; zij hebben nog hulp nodig maar een van deze gezinnen accepteert dat niet, aldus de betreffende JIM. Tot slot geeft één respondent aan niet te weten of het gezin nog hulp nodig heeft (het contact is verbroken).

3.6 Factoren die samenhangen met succes

Om meer inzicht te krijgen in de factoren die samenhangen met succesvolle en minder succesvolle resultaten, zijn variabelen in de interviews nader geanalyseerd.

Definiëring succesvolle en minder succesvolle trajecten

Bij succesvolle trajecten ervaren de JIM's invloed op de jongere en/of zijn ouders, waren er goede uitkomsten voor de jongere en zijn gezin, én heeft de JIM nog steeds contact met hen (duurzaam). Zo bekeken zijn 13 van de 22 trajecten (59%) succesvol te noemen volgens de JIM's. Vijf trajecten (23%) waren deels succesvol; de relatie tussen de JIM en de jongere was weliswaar niet duurzaam maar de uitkomsten voor de jongere en het gezin bij afsluiting niet ongunstig. Vier trajecten (18%) hadden geen duurzame steun in hun netwerk én geen gunstige uitkomsten voor de jongeren en hun gezinsrelaties, of dat was onbekend door het afhaken van de JIM. Alles bij elkaar is 72% van de trajecten (deels) succesvol verlopen.

Er is gekeken naar de samenhang van de mate van succes met (1) de kwaliteit van de relatie tussen JIM en jongere en zijn ouders, (2) de uitkomsten van het traject (uithuisplaatsing of niet, welzijn jongere, kwaliteit van de gezinsrelaties), (3) de tijdsinvestering van de JIM, (4) de leeftijd van de jongere bij de start van het traject, (5) type JIM (familie, uit netwerk ouders, eigen netwerk, professional) en (6) het oordeel van de JIM over de kwaliteit van de hulpverlening. De analyse leverde de volgende uitkomsten op.

(1) Veel tijdinvestering van de JIM lijkt de moeite waard.

Van de dertien trajecten waarbij JIM's veel (5) tot heel veel (8) tijd investeerden, waren er negen succesvol. Van de zeven trajecten waarbij JIM's weinig tijd hebben geïnvesteerd zijn er twee succesvol en twee deels succesvol.

(2) De mate van ondersteuning door de hulpverlener lijkt voorwaarde voor succes

Van de 14 trajecten waarin de JIM's aangeven dat zij heel veel (10) tot veel (4) ondersteuning hebben ervaren van de hulpverlening waren er tien (deels) succesvol. Van de acht trajecten waarin de JIM's weinig ondersteuning ervaarden, waren zijn drie succesvol.

(3) Type JIM: professionals grootste kans op succesvol

Opvallend is dat alle drie trajecten met professionals uit het netwerk van de jongere als JIM (jongerenwerker, politieagent, mentor op school) succesvol waren. Van de JIM's uit het sociale netwerk van de ouders was ongeveer de helft succesvol geweest en van die uit het familienetwerk slechts eenderde. Het traject met een vriend (leeftijdsgenoot) van de jongere als JIM was geen succes. De JIM gaf aan dat het wellicht niet zo verstandig is een leeftijdsgenoot als JIM te kiezen. Ze zitten nu niet meer bij elkaar in de klas en zijn geen vrienden meer.

(4) Leeftijd jongere geen relatie tot succes

Ook al geeft een enkele JIM in de interviews aan dat trajecten met oudere jongeren (17, 18 jaar) minder succesvol zullen zijn, we vinden geen significant verband tussen de leeftijd bij start van JIM/InVerbinding en de mate van succes.

(5) Het gevoel invloed te hebben op de jongere en gezin lijkt belangrijk

Van de twaalf trajecten waarin de JIM het gevoel had invloed te hebben op de jongere en zijn/haar ouders, waren er negen succesvol. Van de zeven trajecten waarin de JIM's geen invloed hadden, waren er slechts twee succesvol. Van de drie overige trajecten konden de JIM's de vraag naar de mate van invloed niet beantwoorden.

3.7 Verbetersuggesties van de JIM's voor JIM/InVerbinding

Aan het einde van de interviews is aan alle JIM's gevraagd of zij nog suggesties hadden waarmee JIM/InVerbinding haar aanpak verder kan ontwikkelen.

1. Houdt rekening met de beperkingen van de aanpak: niet voor alle gezinnen geschikt

Een aantal JIM's maakt opmerkingen over de beoordeling en de timing van de inzet van JIM/InVerbinding. Bij ernstige complexe problematiek, als de problemen te groot zijn, kan ook de JIM geen oplossingen bieden, aldus deze JIM's. Door vooraf een betere inschatting te maken van de potentiële effectiviteit van de aanpak kunnen veel teleurstellingen worden voorkomen. Ook vindt een respondent dat JIM/InVerbinding voor wat oudere jongeren, van 17 en 18 jaar, minder geschikt is. "De kans dat de jongere het traject uitzit tot 18 jaar, is dan erg groot", aldus deze JIM.

2. Besteed meer aandacht aan de gevolgen van aanpak voor de relatie van JIM - jongere/gezin
“De impact van mijn positie ten opzichte van het gezin werd pas tijdens traject duidelijk”, zegt een JIM. “Mijn veranderde positie heeft de relatie met zijn moeder, mijn vriendin, onder spanning gezet”. Dit onderwerp zou nadrukkelijker aan de orde moeten komen aan het begin van het traject en ook in formele evaluatiegesprekken. Na uitgebreide informatie hierover kan de JIM dan formeel geïnstalleerd worden in aanwezigheid van alle betrokkenen.

3. Benut evaluatiegesprekken beter en houdt altijd een eindgesprek

In de geplande evaluatiegesprekken kan besproken worden hoe het traject verloopt en of doorgaan met de aanpak verstandig is. “Stop met traject als blijkt dat JIM geen invloed heeft op jongere en/of gezin”, stelt een respondent. “Zo voorkom je dat trajecten doodbloeden’. Daarnaast is het voeren van een formeel eindgesprek nodig om het traject goed af te ronden Hierin kunnen alle deelnemers terugkijken op het traject: zijn de gestelde doelen behaald, wat ging goed en wat kan beter? Bovendien kan de JIM zich in een eindgesprek (weer) voorbereiden op de veranderingen in zijn/haar relatie met de jongere en het gezin. Een JIM: “Laat het traject niet als een nachtkaars uitgaan.” Tot slot bieden evaluatiegesprekken de mogelijkheid om als hulpverlener aan JIM te laten weten dat zijn of haar inzet gewaardeerd wordt. “Een kaartje met Kerst of met verjaardag draagt daar ook aan bij”.

4. Geef meer bekendheid aan de JIM-aanpak bij samenwerkingspartners

De rol en de taken van de JIM zijn bij de meeste betrokken hulpverleningsinstellingen niet goed bekend. De JIM wordt door hen dan vaak niet serieus genomen, zeker als de JIM niet goed op de hoogte is van de regels in hulpverleningsland. Het zou dus helpen als andere hulpverlenende instanties beter geïnformeerd zijn over de positie van de JIM. Ook was het voor een JIM lastig dat zij geen beslissingsbevoegdheid had om de jongere in crisissituaties in huis te nemen. Dat moest via de hulpverlener en werkte vertragend. “Dit zou beter geregeld moeten worden”, aldus deze JIM.

Referenties

Dam, L. van & Schwartz, S. E. O. (2018). Cultivation of Natural Mentors to Strengthen Resiliency in Youth: A Program Theory of Youth Initiated Mentoring (YIM). *Prevention Science* (in press).

Wildschut, B. & Konijn, C. (2018). JIM / InVerbinding (april 2016- juni 2017): eerste resultaten. Amsterdam: Spirit, interne publicatie.